

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Український державний хіміко–технологічний університет»

СХВАЛЕНО

рішенням Вченої ради
ДВНЗ УДХТУ
№ 8 від 31.08.2021

ЗАТВЕРДЖЕНО

Ректор ДВНЗ УДХТУ

К.М. Сухий

**ОСВІТНЯ ПРОГРАМА
УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА**

підвищення кваліфікації

із спеціальності 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)»
за предметною спеціальністю 014.01 Середня освіта (Українська мова і
література)

Програма підвищення кваліфікації
набуває чинності з
«01» 03 2021 р.
(наказ № 166 від 31.08.2021)

Дніпро
2021

ЛИСТ ПОГОДЖЕННЯ
програми підвищення кваліфікації

СХВАЛЕНО:

Голова науково-методичної ради
ДВНЗ УДХТУ
(протокол № 8 від 18.06.2021)

О.В. Зайчук

ПОГОДЖЕНО:

Начальник
навчально-наукового центру

Р.В. Смотраєв

Завідувач
відділу післядипломної освіти

А.О. Євтушенко

Завідувач кафедри філософії
та українознавства

А.Г. Чичков

ПЕРЕДМОВА

Розроблено робочою групою у складі:

1 Кулакевич Людмила Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри філософії та українознавства ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет».

2 Смаглій Ілона Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри філософії та українознавства ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет».

3 Колісник Галина Миколаївна, викладач кафедри філософії та українознавства ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет».

ЗМІСТ

	С.
1 Загальна інформація	5
2 Мета програми підвищення кваліфікації.....	5
3 Характеристика програми підвищення кваліфікації.....	6
4 Викладання та оцінювання	6
5 Програмні компетентності (за стандартом)	7
6 Програмні результати навчання (за стандартом)	9
7 Ресурсне забезпечення реалізації програми підвищення кваліфікації.....	11
8 Перелік компонент програми підвищення кваліфікації та їх логічна послідовність	12
9 Форма атестації слухачів підвищення кваліфікації	12
10 Перелік орієнтовних запитань до кваліфікаційного іспиту.....	13
11 Орієнтовна тематика творчих робіт та проектів.....	15
12 Список рекомендованої літератури.....	16

1 ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ

Повна назва закладу вищої освіти та структурного підрозділу	ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет», кафедра філософії та українознавства
Офіційна назва програми	Освітня програма Українська мова та література підвищення кваліфікації із спеціальності 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)» за предметною спеціальністю 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)
Тип документу та обсяг програми	Свідоцтво про підвищення кваліфікації, 5 кредитів ЄКТС (150 годин)
Передумови	Вища освіта
Мова(и) викладання	Українська
Інтернет-адреса постійного розміщення опису програми	https://udhtu.edu.ua/pidvyshheniya-kvalifikatsiyi-pedagogichnyh-pratsivnykiv-zakladiv-peredvyshhoji-osvity

2 МЕТА ПРОГРАМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Відповідно до частини шостої статті 59 Закону України «Про освіту», Законів України «Про загальну середню освіту», «Про фахову передвищу освіту» та згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» педагогічні і науково-педагогічні працівники зобов'язані щороку підвищувати свою кваліфікацію.

Метою програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників є їх професійний розвиток методичного та практичного рівнів професійної компетентності вчителів української мови відповідно до основних напрямів державної політики у галузі освіти та забезпечення якості освіти, а також із дотриманням Концепції мовно-літературної освіти та Державного загальноосвітнього стандарту (освітня галузь «Мова і література»).

3 ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОГРАМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Галузь знань, спеціальність	01 Освіта / Педагогіка 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)» 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)
Орієнтація програми підвищення кваліфікації	Освітньо-професійна
Основний фокус програми підвищення кваліфікації	Загальна освіта в галузі освітніх та педагогічних наук підвищення кваліфікації педагогічних працівників за предметною спеціальністю 014.01 Середня освіта (Українська мова і література). Ключові слова: педагогіка, освіта, українська мова, українська література.
Особливості програми підвищення кваліфікації	Програма орієнтована на інтеграцію теоретичної та практичної підготовки з української мови в рамках підвищення кваліфікації для забезпечення ефективної діяльності у цій галузі.

4 ВИКЛАДАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Викладання: проблемно-орієнтоване навчання, яке проводиться у формі лекцій, семінарів, практичних занять, консультацій, самостійного вивчення, складання екзаменів, на основі нормативно-правових актів, підручників, посібників, періодичних наукових видань, та інтернет-ресурсу ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет».

Оцінювання: вхідне та вихідне діагностування; складання іспиту.

5 ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ (ЗА СТАНДАРТОМ)

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі середньої освіти або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів освітніх наук, і характеризується комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації освітнього процесу в основній середній школі.
Загальні компетентності	<ol style="list-style-type: none"> 1) здатність інтеграції професійних та особистісних якостей педагога, чітка орієнтація на майбутню педагогічну діяльність; 2) володіння концептуальним апаратом і основними загальнонауковими методами дослідження; 3) розуміння законів, умов, тенденцій та особливостей розвитку суспільства, освіти; 4) знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності; 5) володіння методами педагогічного дослідження; 6) конструювання власного педагогічного досвіду; 7) орієнтованість на результативність навчально-виховного процесу і відповідальність за нього; 8) розширення можливостей власної комунікації, формування вміння бути зрозумілим у спілкуванні без обмежень; 9) використання психологічних засобів навчання в організації взаємодії протягом освітньої діяльності; 10) володіння певними засобами навчання у сфері навчального процесу – сукупністю умінь і навичок, необхідних для стимулювання активності як окремих учнів, так і колективу в цілому (уміння вибирати правильний стиль і тон у спілкуванні, управління їх увагою, темпом діяльності тощо); 11) здатність застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях.
Фахові компетентності спеціальності	<ol style="list-style-type: none"> 1) здатність формувати в учнів предметні компетентності. 2) здатність застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання; 3) здатність здійснювати об'єктивний контроль та оцінювання рівня навчальних досягнень учнів з української мови і літератури; 4) здатність аналізувати особливості сприйняття й засвоєння учнями навчальної інформації з метою прогнозування ефективності й корекції освітнього процесу; 5) здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови, теорії та історії української літератури в закладах середньої освіти, практиці навчання української мови і викладання української літератури. 6) здатність вільно володіти українською мовою, адекватно використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетенції у процесі фахової і міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовної поведінки в різних комунікативних контекстах.

	<p>7) здатність реалізовувати ефективні підходи (особистісно-орієнтований, діяльнісний, компетентнісний) до викладання української мови і літератури на підставі передового вітчизняного й міжнародного досвіду.</p> <p>8) здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній та письмовій формах українською мовою, володіти методикою розвитку зв'язного мовлення учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт.</p> <p>9) здатність орієнтуватися в українському літературному процесі (від давнини до сучасності), спадщині письменників у контексті літератури, історії, культури, використовувати знання мови і здобутків світового письменства для формування національної свідомості, культури учнів, їхньої моралі, ціннісних орієнтацій у сучасному суспільстві.</p> <p>10) здатність інтерпретувати й зіставляти мовні та літературні явища, використовувати різні методи й методики аналізу тексту.</p> <p>11) здатність власною державницькою позицією, особистою мовною культурою, ерудицією, повагою й любов'ю до української мови, літератури, історії виховувати національно свідомих громадян України.;</p> <p>12) здатність до критичного аналізу, діагностики й корекції власної педагогічної діяльності, оцінки педагогічного досвіду (вітчизняного, закордонного) у галузі викладання української мови і літератури з метою професійної саморегуляції й свідомого вибору шляхів вирішення проблем в освітньому процесі.</p> <p>13) здатність доцільно використовувати й створювати сучасне навчально-методичне забезпечення (обладнання) для проведення занять.</p> <p>14) здатність здійснювати власне дослідження в освітній діяльності, узагальнювати й оприлюднювати результати розроблення актуальної проблеми (у фахових виданнях, виступах тощо).</p> <p>15) здатність створювати рівноправний і психологічно позитивний клімат для навчання, організувати ефективну комунікацію між учасниками освітнього процесу (учні, учителі, батьки та ін.).</p> <p>16) здатність взаємодіяти зі спільнотами (на місцевому, регіональному, національному, європейському й глобальному рівнях) для розвитку професійних знань і фахових компетентностей, використання перспективного практичного досвіду й мовно-літературного контексту для реалізації навчально-виховних цілей.</p> <p>17) здатність розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави.</p>
--	--

6 ПРОГРАМНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ (ЗА СТАНДАРТОМ)

У результаті проходження підвищення кваліфікації викладач повинен **знати:**

- сучасні філологічні й дидактичні засади навчання української мови;
- основні функції й закони розвитку мови як суспільного явища, різнорівневу (системну) організацію української мови та її норми, особливості використання мовних одиниць у певному контексті, мовний дискурс художньої літератури й сучасності;

- провідні тенденції розвитку літературного процесу в Україні, специфіку його перебігу в культурному контексті, літературні напрями, течії, жанри, стилі, здобутки національної літератури, художні твори класики й сучасності у взаємозв'язках зі світовою літературою й культурою;

- державний стандарт загальної середньої освіти, навчальні програми з української мови і літератури для закладів середньої освіти та практичні шляхи їхньої реалізації в різних видах урочної та позаурочної діяльності;

- засоби творчого використання різних теорій і досвіду (український, закордонний) у процесі вирішення соціальних і професійних завдань, розвиток творчо-критичного мислення.

уміти:

- працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), видобувати, обробляти й систематизувати інформацію, використовувати її в освітньому процесі;

- широко використовувати комунікативну мовленнєву компетентністю з української мови (лінгвістичний, соціокультурний, прагматичний компоненти відповідно до загальноєвропейських рекомендацій із мовної освіти), здатний удосконалювати й підвищувати власний компетентнісний рівень;

- володіти основами професійної культури, мати здатність створювати й редагувати тексти фахового змісту;

- застосовувати сучасні методики й технології (зокрема інформаційні) для забезпечення якості освітнього процесу в закладах середньої освіти;

- володіти методами й методиками діагностування навчальних досягнень учнів з української мови і літератури; уміти здійснювати педагогічний супровід самовизначення учнів, підготовки до майбутньої професії;

- бути здатним до рефлексії, мати навички оцінювання непередбачуваних проблем у професійній діяльності й обдуманого вибору шляхів їх вирішення.

Комунікативні навички:

- формувати комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями (вихованцями) та їхніми батьками із дотриманням етичних норм спілкування, принципів толерантності, творчого діалогу, співробітництва та взаємоповаги до всіх учасників освітнього процесу;

- ефективно спілкуватися в науково-навчальній, соціально-культурній та офіційно-ділових сферах; виступати перед аудиторією, брати участь у дискусіях, обстоювати власну думку (позицію), дотримуватися культури поведінки й мовленнєвого спілкування;

- організовувати освітній процес у закладі середньої освіти, співпрацю учнів (вихованців), ефективно працювати в команді (педагогічному колективі освітнього закладу, інших професійних об'єднаннях);

- керуватися у своїй діяльності принципами толерантності, творчого діалогу, співробітництва, взаємоповаги до всіх учасників освітнього процесу.

Автономія і відповідальність:

- здатність навчатися впродовж життя і вдосконалювати з високим рівнем автономності набути під час навчання кваліфікацію;

- здатність аналізувати й вирішувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на підставі сформованих ціннісних орієнтирів, визначати власну соціокультурну позицію в полікультурному суспільстві, бути носієм і захисником національної культури;

- ефективно організовувати, аналізувати, критично оцінювати, нести відповідальність за результати власної професійної діяльності;
- забезпечувати охорону життя й здоров'я учнів у освітньому процесі та позаурочній діяльності.

7 РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Специфічні характеристики кадрового забезпечення	Науково-педагогічні працівники, які мають науковий ступінь або вчене звання, а також особи, які мають ступінь магістра відповідно до профілю підготовки здобувачів за освітньо-професійною програмою підвищення кваліфікації педагогічних кадрів за напрямом «Вчитель української мови».
Специфічні характеристики матеріально-технічного забезпечення	Забезпеченість навчальними приміщеннями, лабораторіями відповідає потребі.
Специфічні характеристики інформаційного та навчально-методичного забезпечення	Бібліотека ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний Університет» https://biblioteka.udhtu.edu.ua/ Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. Інтернет-ресурси та авторські розробки науково-педагогічних працівників ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний Університет». https://udhtu.edu.ua/

8 ПЕРЕЛІК КОМПОНЕНТ ПРОГРАМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Код н/д	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові роботи, практики, кваліфікаційні роботи)	кількість кредитів (годин)	Форма підсумкового контролю
Модуль 1. Соціально-гуманітарний			
1.1.	Філософські основи сучасної освіти	2	
1.2.	Законодавство про освіту	2	
1.3.	Нормативне забезпечення охорони праці в закладах освіти	2	
1.4.	Мовленнєвий імідж педагога	10	
Загальний обсяг за модуль		16	
Модуль 2. Професійний			
2.1	Інваріантна частина	98	
2.1.1	Мовознавчі дискусії навколо чинного українського	12	

	правопису		
2.1.2	Використання ІКТ учителем у професійній діяльності. Вивчення елементів ділового мовлення	12	
2.1.3	Система роботи з розвитку лексичної, граматичної та стилістичної компетентності учнів	12	
2.1.4	Складні випадки вивчення синтаксису в шкільному курсі української мови	14	
2.1.5	Новітні підходи в аналізі класичної української літератури	24	
2.1.6	Сучасні технології викладання української літератури	12	
2.1.7	Актуальні проблеми літературознавства	12	
2.2	Варіативна складова професійного модуля	16	
2.2.1	Основні вимоги до культури мовлення. Методи і прийоми її формування	2	
2.2.2	Система роботи з обдарованими дітьми, підготовка їх до написання наукових праць. Вироблення навичок пошуку матеріалу за темою роботи й оформлення списків літератури за різними ДСТУ.	6	
2.2.3	Порівняльне літературознавство	6	
2.2.4	Вплив філософських течій на розвиток літератури	2	
Загальний обсяг за модуль		114	
Модуль 3. Діагностико-аналітичний			
3.1.	Вхідне комплексне діагностування	1	Тест
3.2.	Настановне заняття	1	
3.3.	Вихідне комплексне діагностування	2	Тест, іспит
3.4	Захист проектів (підсумкових робіт)	16	Захист
Загальний обсяг за модуль		20	
Разом годин за модулями		150	

9 ФОРМА АТЕСТАЦІЇ СЛУХАЧІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Атестація слухачів програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників за напрямом «Вчитель української мови» проводиться у формі іспиту й завершується видаванням свідоцтва (сертифікату) про підвищення кваліфікації встановленого зразка.

10 ПЕРЕЛІК ОРІЄНТОВНИХ ЗАПИТАНЬ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ

1. Поняття про систему освіти в Україні.
2. Структура системи освіти в Україні.
3. Реформування системи освіти в Україні згідно з вимогами Болонського процесу.
4. Модель відкритого твору. Відкритий твір як стратегія інтерпретаційної співпраці читача.
5. Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового і розмовного стилів.
6. Мова і культура мовлення в житті фахівця.
7. Використання кличного відмінка при звертанні до осіб.
8. Документ як основна форма професійного спілкування. Поняття про стандартизацію і класифікацію документів.
9. Особливості оформлення організаційно-розпорядчих документів (наказ, протокол, акт службові листи, пояснювальні і доповідні записки, заяви).
10. Оформлення особистих документів (звіт, резюме, заява, автобіографія, доручення, розписка), пояснювальна і доповідна записки).
11. Особливості наукового викладу думки.
12. Загальні правила цитування і посилання на використані джерела. Оформлення списків літератури, формул, таблиць, ілюстрацій, складання анотацій.
13. Рубрикація текстів. Технічні правила набору текстів на комп'ютері.
14. Поняття про лексику, її походження та диференційоване використання у професійному мовленні. Особливості лексичного складу професійного мовлення.
15. Проблеми редагування текстів після комп'ютерного перекладу. Типові лексичні помилки, спричинені мовними явищами синонімії, паронімії, омонімії та полісемії. Переклад омонімів та багатозначних слів.
16. Постмодернізм як світоглядно-мистецький напрям у світовій культурі.

17. Психоаналітичний підхід до аналізу художнього твору.
18. Сутність понять «масова культура» та «елітарна культура».
19. Проблеми інтерпретації художнього твору в умовах сучасного освітнього процесу.
20. Особливості постколоніального дискурсу в сучасній українській літературі.
21. Екзистенційні елементи у творах української літератури

11 ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ТВОРЧИХ РОБІТ ТА ПРОЕКТІВ

1. Мова народу як універсальний спосіб пізнання світу і загальнолюдська цінність.
2. Українська мова як особливий спосіб репрезентації національної картини світу
3. Інтонація – важливий елемент культури мовлення.
4. Запозичення як шлях збагачення словникового складу мови.
5. Імена та прізвища (різні за походженням), особливості їх відмінювання.
6. Мовлення і професія.
7. Діловий документ як основний вид писемної форми мовлення
8. Культура телефонного спілкування.
9. Особисті документи в житті людини
10. Технічні особливості виготовлення текстів на комп'ютері.
11. Підготовка випускника школи до співбесіди при працевлаштуванні
12. Вчасність як вирішальна характеристика діяльності людини
13. Типи запитань і відповідей у розмові
14. Мовні засоби соціальних мереж
15. Запозичена лексика в мові сучасних ЗМІ
16. Сленг як основний елемент мовлення учнів
17. Функціонування росіянізмів у середовищі підростаючого покоління.
18. Постмодернізм як явище культури українського постіндустріального суспільства кінця ХХ – поч. ХХІ століть.
19. Сутність і різновиди психоаналітичного підходу до аналізу художнього твору в сучасному українському літературознавстві.
20. Роль літературного компоненту в новому стандарті базової і повної загальної середньої освіти.
21. Практичне значення творчого доробку на уроках української мови та літератури.

12 СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Варзацька Л. Інтегровані уроки рідної мови і мовлення. 5 клас: посібник для вчителя / Л. Варзацька. – Тернопіль : Навчальна книга, Богдан, 2010. – 120 с.
2. Варзацька Л. Формування оргдіяльнісних умінь на уроках української мови в старшій школі на академічному рівні: метод. посіб. / Л. Варзацька. – Київ : Педагогічна думка, 2012. – 144 с.
3. Ващенко Г. Загальні методи навчання : підручник для педагогів / Г. Ващенко. – Київ : Укр. видав. спілка, 1997. – 441 с.
4. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – Київ : Академвидав, 2004. – 352с.
5. Духовна М.М. Кабінет української мови у середньому і вищому навчальному закладі : навчальний посібник для загальноосвітніх і вищих навчальних закладів / М. М. Духовна. – Київ, 1995.
6. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України [головний ред. В. Г. Кремень]. – Київ : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
7. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій / автор-укладач Н. П. Наволокова. – Харків : Основа, 2009. – 176 с.
8. Когут О. Інноваційні технології навчання української мови і літератури / О. Когут. – Тернопіль : Астон, 2005. – 204 с.
9. Кращі позакласні заходи з української мови та літератури. – Випуск 1. / уклад. Є. І. Наumenко. – Харків : Основа, 2012. — 176 с.
10. Кузьмінський А. І. Технологія і техніка шкільного уроку : навч. посіб. / А. І. Кузьмінський, С. В. Омеляненко. – Київ : Знання, 2010. – 335 с.
11. Кулакевич, Л.М. Українська мова у професійній діяльності: навч. посіб. з дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» для студентів ВНЗ / Л.М. Кулакевич. – Дніпро : ДВНЗ УДХТУ, 2016. – 357 с.
12. Михайло Шкільник. З методичної спадщини. – Львів, Вид. центр ЛНУ, 2011.

13. На урок: освітній проект. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/>
14. Остапенко Н. Технологія сучасного уроку української мови : навч. посібник / Н. М. Остапенко, Т. В. Симоненко, В. М. Руденко. – Київ : Академія, 2011. – 248 с.
15. Пишна Г.В. Інноваційні методи навчання на уроках української мови і літератури / Г.В. Пишна. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/innovaciyni-metodi-navchannya-na-urokah-ukra-nsko-movi-i-literaturi-16120.html>
16. Позакласна робота з української мови і літератури: олімпіади, науково-дослідницька робота / О.О. Бровко, О. М. Горошкіна, А. В. Нікітіна, Л. В. Порохня, Т. П. Шестопалова. – Луганськ, 2005.
17. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання / О. Пометун. – Київ : АСК, 2007. – 144 с.
18. Пометун О. Інтерактивні методики та система навчання / О. Пометун. – Київ : Шкільний світ, 2007. – 112 с.
19. Пометун О. Інтерактивні технології навчання : Теорія, практика, досвід : метод. посібник / О. Пометун, Л. Пироженко. – Київ : АСК, 2002. – 135 с.
20. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / О. Пометун, Л. Пироженко ; [за ред. О. І. Пометун]. – Київ : АСК, 2004. – 192 с.
21. Семенов О. Інтегративні основи розвитку педагогічної майстерності вчителя гуманітарних дисциплін: посіб. / О. Семенов, О. Грищенко. Київ, 2015. – 217с.
22. Сидоренко В. Шляхи удосконалення професійної компетентності учителя української мови та літератури в умовах особистісно орієнтованого навчання : навч.-метод. посібник / В. Сидоренко. – Донецьк : Каштан, 2008. – 193 с.